

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Педагогічний факультет

Кафедра теорії та методики дошкільної та початкової освіти

ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В
ІНТЕГРОВАНОМУ КУРСІ «НАВЧАННЯ ГРАМОТИ»

Кваліфікаційна робота (проект)

на здобуття ступеня вищої освіти “магістр”

Виконала: студентка 2 курсу 211.2 М групи

Спеціальності 013 Початкова освіта

Спеціалізація: логопедія

Поліновська Єлизавета Юріївна

Керівник к.пед.н, професорка Пермінова Л. А.

Рецензент к.пед.н., доцентка Анісімова О.Є.

Херсон – 2020

Зміст

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Наукові засади використання таксономії Блума в інтегрованому курсі «Навчання грамоти» у початковій школі	8
1.1 Таксономія Блума в науковому вимірі педагогічної освіти.....	8
1.2 Психолого-педагогічний аспект дослідження структурних елементів таксономії Блума.....	12
РОЗДІЛ 2. Експериментально-дослідне впровадження таксономії Блума на уроках з інтегрованого курсу «Навчання грамоти» в умовах Нової української школи	16
2.1 Організація експериментального дослідження.....	16
2.2 Стратегія розвитку критичного мислення молодших школярів в інтегрованому курсі «Навчання грамоти».....	19
ВИСНОВКИ	27
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	30
ДОДАТКИ	32
Додаток А. Шаблони кубика Блума.....	32
Додаток Б. Методики діагностування молодших школярів на виявлення рівня сформованості критичного мислення.....	35
Додаток В. Кодекс академічної доброчесності здобувача вищої освіти Херсонського державного університету.....	39

ВСТУП

Актуальність дослідження. Одним зі стратегічних завдань розвитку сучасної педагогічної науки, визначених у Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті є раціональне використання потужного потенціалу інноваційних засобів навчання в освіті з метою удосконалення змісту і форм організації навчання. Для вирішення поставленого завдання необхідним є пошук педагогічно обґрунтованих підходів до органічного впровадження інноваційних засобів навчання у освітній процес.

Аналіз вимог Нової української школи (НУШ) свідчить про те, що проблеми вітчизняної освіти зумовили прийняття реформаторських рішень, інноваційних підходів до навчання молодших школярів та їх реалізацію в Новій українській школі. Нині, перед початковою освітою стоять виклики, які підкреслює та декларує стратегія НУШ. Ми сприймаємо їх так: потрібна докорінна реформа, що зупинить негативні тенденції, перетворить українську школу на важіль соціальної рівності та згуртованості, економічного розвитку і конкретно-спроможності України.

На сучасному етапі розвитку українського суспільства освіта потребує нового рівня, який відповідав би міжнародним стандартам і був орієнтованим на особистість. Навчання в початковій школі має сприяти розвитку інтелектуальної сфери особистості учня, критичного мислення, творчих здібностей, уяви, прагнення до пошуковості та самостійності. Тому традиційне репродуктивне навчання потребує інноваційних змін: використання нових форм і методів навчання, його індивідуалізації, збільшення комплексу новітніх технічних та наочних засобів навчання.

Серед чинників якісної початкової освіти у Концепції НУШ виділено такі:

- актуалізація досягнень дошкільного періоду;
- повне охоплення навчанням усіх дітей молодшого шкільного віку;
- інноваційність освітнього середовища;

- впровадження методик особистісно і компетентісно зорієнтованого процесу навчання молодших школярів;
- технологічність методик навчання.

З огляду на означене, акцентується увага на розвиткові особистості молодшого школяра, його якостей, талантів, здібностей, способів мислення. Усвідомлення сутності чинників якісної початкової освіти, потреб введення в освітній процес таких підходів, які б сприяли формуванню критичного мислення молодшого школяра, вплинуло на вибір теми дослідження та підкреслило її актуальність.

Безсумнівно, Нова українська школа, окрім інноваційних підходів до освіти молодших школярів, застосовує ефективні форми американської та європейської роботи, які довели свою ефективність в освіті.

У межах дослідження аналізованої проблеми для нас є важливим, що практика формування критичного мислення молодших школярів в США та Європі вказує на ефективність таксономії Блума.

З огляду на означене, цікавими є теоретична значущість та результати практичного досвіду педагогічної категорії «таксономія Блума», що пов'язана з іменами Б. Блума, Д. Брунера, Дж. Керола, С. Сполдінга, Д. Хамбліна, Ю.Бабанського, В.Беспалька, П. Гальперина, а в українській науці – А. Алексюка, В. Бондаря, В. Лозової, І. Підласого, А. Фурмана та ін.

В Українській лінгводидактиці дана проблема досліджена недостатньо, проте є результати практичного досвіду завдяки таким ученим-докторам педагогічних наук, як О. Біляєв, А. Богуш, М. Вашуленко, Н. Гавриш, Т. Донченко, М. Пентилюк, Т. Симоненко, О. Хорошковська та інші.

Аналіз науково-методичної літератури, вивчення педагогічного досвіду дає підстави стверджувати, що в зарубіжній та вітчизняній педагогічній теорії і практиці накопичено достатній матеріал щодо використання стратегій критичного мислення в освітньому процесі початкової школи. Водночас практика переконує, що вчителі недостатньо використовують стратегію

критичного мислення на практичному рівні, зокрема в процесі формування сучасної мовної особистості молодшого школяра.

Таким чином, актуалізується проблема використання таксономії Блума в українській початковій школі та окреслюється об'єктивна необхідність застосування її в процесі формування мовної особистості молодшого школяра.

Мета дослідження: проаналізувати формування критичного мислення молодших школярів за допомогою методики застосування таксономії Блума в інтегрованому курсі «Навчання грамоти» в початковій школі.

Завдання дослідження:

- проаналізувати науково-методичну літературу з проблеми дослідження;
- з'ясувати сутність проблеми використання таксономії Блума у науковому вимірі педагогічної освіти;
- дослідити психолого-педагогічну складову таксономії Блума;
- розробити та організувати експериментально-дослідне впровадження таксономії Блума в навчанні молодших школярів в умовах Нової української школи;
- перевірити ефективність пропонованої системи методів і стратегій розвитку критичного мислення в учнів початкової школи за допомогою педагогічного експерименту;
- проаналізувати отримані результати педагогічного експерименту.

Об'єкт дослідження: освітній процес на уроках навчання грамоти в початковій школі.

Предмет дослідження: методика застосування таксономії Блума в початковому інтегрованому курсі «Навчання грамоти».

Новизна дослідження: у науковій роботі уперше:

- подано авторське тлумачення категорії «таксономія Блума»;

- проаналізовано та визначено позитивні та негативні якості таксономії Блума з метою ефективного застосування означеної категорії на уроках навчання грамоти та запобігання можливих ризиків на окремих етапах уроку;

- з'ясовано можливості практичного впровадження таксономії Блума на уроках інтегрованого курсу «Навчання грамоти» в НУШ;

- організовано та впроваджено експериментально-дослідне навчання засобом застосування «Кубика Блума» на уроках в інтегрованому курсі з «Навчання грамоти».

Методи дослідження: аналітико-синтетичний метод, метод порівняння, спостереження, експеримент, моделювання, опитування, тестування, порівняння, метод прогнозування, узагальнення.

Апробація дослідження: експериментально-дослідне навчання відбувалося на базі школи. Практичні результати дослідного навчання обговорювалися на навчально-методичній раді кафедри.

Публікації: Основні положення наукової роботи, викладено у збірці студентських статей «Шляхи і засоби становлення майбутніх педагогів».

Загальна характеристика роботи:

У вступі репрезентовано актуальність, мету, завдання дослідження, також його об'єкт, предмет і новизну. Вказано методи і апробацію дослідження.

У I розділі представлено результати аналізу науково-методичної літератури з проблеми дослідження. З'ясовано сутність проблеми використання таксономії Блума у науковому вимірі педагогічної освіти. Досліджено психолого-педагогічну складову таксономії Блума.

У II розділі розроблено та організовано експериментально-дослідне впровадження таксономії Блума в освіті молодших школярів в умовах Нової української школи. Перевірено ефективність пропонованої системи методів і стратегій розвитку критичного мислення в учнів початкової школи за допомогою педагогічного експерименту. Проаналізовано отримані результати педагогічного експерименту, висвітлено у висновку.

Структура роботи складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1

Наукові засади використання таксономії Блума в інтегрованому курсі «Навчання грамоти» у початковій школі

1.1 Таксономія Блума в науковому вимірі педагогічної освіти

Сучасний етап розвитку суспільства, модернізація Нової української школи вимагають вдосконалення змісту і технологій педагогічної освіти в Україні. Початкова школа має відігравати важливу роль у всебічному розвитку учнів, формуванні загальнолюдських цінностей, досвіду, забезпечувати готовність та здатність молодших школярів жити й адаптуватися до стрімких змін у державі, уміння мислити самостійно, критично, творчо, генеруючи нові ідеї.

Ідея розвитку самостійного, критичного мислення із застосуванням саме таксономії Блума є актуальною на сучасному етапі розвитку освіти, проте аналіз науково-методичної літератури із зазначеного питання дає нам підстави стверджувати, що дана категорія має свій науково-історичний досвід практичного впровадження. Водночас аналіз джерел вказує на те, що таксономія Блума свого часу не була ефективно використана. У межах предмета дослідження ми проаналізували історію виникнення та впровадження таксономії Блума в освітньому процесі загалом та в площині початкового курсу української мови зокрема.

Історико-хронологічний аналіз свідчить про те, що у 50-х роках ХХ ст. творчий колектив американських педагогів та психологів під керівництвом Бенджаміна Блума розробив систему впорядкованих педагогічних цілей у пізнавальній сфері, основи якої згодом було висвітлено у спеціальному виданні «Таксономія», яке вийшло з друку в 1956 році [20, с.76].

Лексико-стилістичний аналіз терміну «таксономія» свідчить, що дана дефініція прийшла в науковий обіг з біологічної галузі, і в перекладі з грецької означає «розміщення за порядком», «закон».

В освіті існує багато понять, які знайшли своє педагогічне призначення, але прийшли з інших галузей, наприклад «технологія», дане поняття прийшло з виробництва і означає сукупність способів обробки або переробки матеріалів, проведення різних виробничих операцій [18]. А вже в педагогіці набуло значення як, продумана у всіх деталях модель спільної педагогічної діяльності з проектування, організації та проведення навчального процесу з безумовним забезпеченням комфортних умов для учнів і вчителя [19].

Оскільки Бенджамін Блум був засновником ідей таксономії в педагогіці, то і в науковий обіг дана категорія увійшла разом із його іменем «таксономія Блума». У дослідженні пропонуємо власне трактування даної категорії «**таксономія Блума**» - це ієрархічна модель освітніх цілей навчання в пізнавальній сфері особистості людини, вибудована за рівнями складності та специфічності (*авт.*).

За своєю метою таксономія Блума передбачає поділ усіх цілей навчання на три групи такі, як: 1) когнітивна; 2) формування емоційно-особистісного ставлення до навколишнього світу; 3) психомоторна сфера [11].

Розглянемо детальніше кожен з означених груп. Перша вирізняється *когнітивними цілями навчання*, які передбачають запам'ятовування і відтворення навчального матеріалу на репродуктивному, реконструктивному та творчому рівнях [11].

Формування даних цілей, має на меті навчити дітей активно й цілеспрямовано набувати нових компетентностей, успішно реалізовувати їх в освітньому процесі, самостійно мислити та вирішувати проблеми.

Друга група передбачає такі цілі *формування емоційно-особистісного ставлення до навколишнього світу*. Особливість даної групи в тому, що спрямовуючись на розвиток афективної, емоційно-ціннісної сфери особистості учня, виражаються через його сприймання, нахили, здібності, інтереси, почуття, ставлення, осмислення останнього та його вияв у діяльності [11].

Третя група ґрунтується на *цілях психомоторної сфери*, які зорієнтовані на розвиток різних видів моторної маніпулятивної діяльності та нервово-м'язової координації, тобто спрямована на навички письма, мовленнєві навички, фізичні та трудові [11].

Психомоторика є невід'ємною складовою всіх форм активності дитини, в яких вона виявляє себе як індивід, індивідуальність, особистість. Це впливає на активність в процесі діяльності учня та якість результатів навчання.

З огляду на означене, вважаємо, що таке впорядкування груп допомогло вчителю адаптувати методи сприйняття під час уроків:

- визначати порядок і перспективу опрацювання навчального матеріалу;
- виявляти орієнтири спільної діяльності вчителя та учнів;
- в умовах вираження цілей через результати навчальної діяльності створювати можливість об'єктивної оцінки останніх [2].

Студіювання науково-методичної літератури дозволяє стверджувати, що таксономія Блума має такі структурні елементи: *знання, розуміння, застосування, аналіз, синтез, оцінка*. Саме ці елементи засвоєння виражаються в групі когнітивних цілей навчання [2, 11, 20].

Розглянемо структурні елементи таксономії Блума більш детально.

1. *Знання* – передбачає запам'ятовування та відтворення навчального матеріалу.

2. *Розуміння* – означає здатність установлювати зв'язки нового матеріалу з попередньо вивченим, вираження його в різних знакових формах, інтерпретацію, прогнозування наслідків на основі навчальних даних.

3. *Застосування* – уміння використовувати вивчений матеріал у змінених умовах і нових ситуаціях.

4. *Аналіз* – передбачає осмислення як змісту навчального матеріалу, так і його внутрішньої структури.

5. *Синтез* – означає вміння комбінувати елементи знань таким чином, щоб отримати цілісне системне утворення з новою властивістю. Таке утворення може мати вигляд повідомлення, схеми, моделі, алгоритму.

6. *Оцінка* – передбачає:

- 1) формування вміння оцінювати значення певного матеріалу для визначеної мети;
- 2) заснування суджень і умовиводів учня на чітко визначених критеріях;
- 3) оцінку учнем логіки побудови навчального матеріалу у вигляді письмового тексту [2].

Для нашого дослідження доцільними є конкретизація цілей навчального предмета на основі таксономії. Відзначимо, що вона відбувається у два етапи. Спочатку визначається мета навчального курсу, згодом – мета конкретної теми.

Для адаптації використання цієї системи вчені пропонують матрицю цілей навчання – таблицю, рядки якої представляють окремі елементи цілісного змісту навчального матеріалу, а стовпчики – шість елементів таксономії, кожний з яких пов'язаний із певним типом інтелектуальної діяльності учнів під час засвоєння кожного окремого елемента знань (рис. 1.1.).

Навчальна мета/рівень	Результат, якого досягають учні
Знання	запам'ятовування і відтворення учнями змісту навчальної інформації, включаючи факти, поняття, терміни й теорії
Розуміння	здатність учнів сприймати викладене й передавати в іншій формі (своїми словами, іншою мовою, у графіку і т. д.), встановлювати смисл інформації, прогнозувати, виходячи з раніше отриманої інформації
Застосування	уміння без зовнішньої підказки застосовувати у новій ситуації знання, набуті раніше, використовувати теоретичні знання у життєвій ситуації
Аналіз	уміння учнів розділяти матеріал на окремі складові, порівнювати частини, встановлюючи їхні взаємозв'язки, логіку, класифікуючи, розуміючи модель, структуру їхньої організації
Синтез	здатність учнів до творчого поєднання частин або елементів у нове ціле з іншими властивостями
Оцінювання	уміння учнів робити кількісні або якісні оцінки, що ґрунтуються на використанні критеріїв або стандартів, та формулювати ціннісні судження про ідеї, дослідження, рішення, методи тощо

Рис. 1.1. Матриця цілей навчання за таксономією Блума

Таким чином, для того, щоб організувати певний навчальний матеріал через шість названих елементів засвоєння (знання - розуміння - застосування - аналіз - синтез - оцінка), потрібно здійснити детальний аналіз його структури, визначити послідовність вивчення, співвіднести кожний елемент змісту з усіма елементами засвоєння. Така матриця містить узагальнення структурних елементів таксономії Блума та допомагає вчителю спланувати процес досягнення цілей навчання когнітивної групи, скласти діагностичну картку.

Отже, з огляду на означене представлена система формулювання і впорядкування навчальних цілей повною мірою надає чітке уявлення про результати навчальної діяльності учнів початкової школи. Засобом такого узагальнення вчитель має фактично інструкції до прогнозування взаємодії з молодшими школярами, може передбачити свій стиль викладання, обрати доцільні методи та прийоми, якісні вправи та завдання.

1.2 Психолого-педагогічний аспект дослідження структурних елементів таксономії Блума

У сучасному освітньому процесі актуалізується розвиток особистості, її якостей, талантів і здібностей. Освітня політика Нової української школи акцентує на цьому увагу. Характеризуючи стан освіти, вчені підкреслюють, що в ній мають місце кризові явища, які є наслідком відставання освіти від науки і виробництва. Це зумовлює необхідність пошуку нових технологій навчання, способів мислення, методів та прийомів введення критичного мислення, які б враховували психологічні механізми розумової діяльності учнів, що здійснює безпосередній вплив на якість процесу навчання.

Розвиток освітнього процесу за таксономією Б. Блума, на основі описаного раніше (п.п. 1.1), є універсальною категорією, яка дозволяє в процесі навчання молодших школярів реалізувати ідеї Нової української школи.

Як у будь-якої теоретичної моделі, у таксономії Б. Блума є свої сильні та слабкі сторони. Для посилення цієї моделі у 1990 році Л. Андерсон і Д.Кратволь переглянули та запропонували оновлену версію таксономії Б. Блума, яка враховує ширший набір чинників, що впливають на викладання та навчання [1].

Нам видається, що впровадження ідей Б. Блума на уроках з навчання грамоти вимагає аналізу цієї категорії і виділення позитивних і негативних моментів, з метою уникнення останнього в освітньому процесі навчання. Ми здійснили та репрезентували аналіз переваг та недоліків використання таксономії Б. Блума в освітньому процесі з метою визначення прогнозуванні імовірних результатів діяльності учнів, це в узагальненому вигляді представлено в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Переваги та недоліки використання таксономії Б. Блума в освітньому процесі

Переваги	Недоліки
1. Активізує пізнавальну діяльність в учнів	1. Недостатність літератури для повного опанування технологією
2. Допомогає формувати системне мислення, застосовувати свій досвід, систематизувати знання	2. Невеликий життєвий досвід та словниковий запас учнів
3. Учень отримує більш глибоке засвоєння матеріалу, застосовує набуті знання на практиці	3. Важко контролювати час, необхідний для досягнення потрібного результату
4. Кожен учень є активним учасником діяльності	4. Не завжди можна передбачити результат і перебіг діяльності
5. Широкий спектр для виконання творчих завдань	
6. Набуття комунікативної компетентності	

З огляду на означене, можемо констатувати, що таксономія Блума, як педагогічна категорія, має широкий потенціал, а урахування її позитивних характеристик сприятиме досягненню мети уроку (етапу уроку). У той же час,

усвідомлення слабких сторін аналізованої категорії дозволить уникнути негативного результату навчальної діяльності.

Вчені виділили мисленнєві процеси й способи вимірювання рівня знань. Не відходячи від оригінальної версії, таксономія налічує шість рівнів розумових навичок. Вони розташовані від найпростішого до найскладнішого: запам'ятовування, розуміння, використання, аналіз, оцінювання і створення. Проте, у новій таксономії немає рівня синтезу, а найвищим компонентом є не аналіз, а створення [3].

На сучасному етапі розвитку освітнього процесу вміння учнями синтезувати не достатньо для розуміння рівня сформованості критичного мислення, натомість вміння самостійно створювати показує високий рівень.

На думку Л. Андерсона, вивчення будь-якої теми повинно закінчуватися вправами найвищого рівня, тобто рівнем створення, на якому учні виконують творчі життєво-орієнтовані завдання [1].

Використання чіткої, впорядкованої системи цілей навчання дуже важливе для побудови навчального процесу, з огляду на це, складена матриця цілей повинна відповідати всім рівням когнітивних процесів. Таке планування уроків має переваги. Слід зауважити, що процес розв'язування завдання відповідного рівня передбачає залучення навичок мислення усіх попередніх рівнів, тобто при виконанні вправи, яка передбачає аналіз матеріалу, здобувач освіти обов'язково демонструє розуміння матеріалу, дає оцінку та використовує знання на практиці.

Формулювання пояснення до вправ кожного рівня повинні бути правильними, тому були запропоновані настанови. Рівень запам'ятовування – це використання пам'яті для отримання визначень, фактів для переказу чи отримання матеріалу. Завдання на запам'ятовування формуються за допомогою слів: *визначати, описувати, розпізнавати, позначити, скласти список, сполучити, назвати, окреслити, пригадати, відібрати* [13].

Показником рівня розуміння може бути перетворення матеріалу з однієї форми вираження на іншу, інтерпретація матеріалу здобувачем освіти, передбачення подальшого розвитку явищ, подій, наслідків чи результатів. Завдання на розуміння формуються за допомогою слів: *пояснити, інтерпретувати, перетворити, перефразувати, класифікувати, встановити взаємозв'язки, продемонструвати, підсумувати, трансформувати, навести приклади.*

Категорія застосування означає вміння використовувати вивчений матеріал у конкретних умовах і нових ситуаціях. Завдання на застосування формуються за допомогою слів: *вирішити проблему, проілюструвати, обчислити застосувати, встановити співвідношення, модифікувати, використати на практиці, продемонструвати, зіграти у ролях.*

Категорія аналізу означає вміння поділити матеріал на складові частини. Вона передбачає знаходження частин цілого, виявлення взаємозв'язків між ними, усвідомлення принципів організації цілого. Завдання на аналіз формуються за допомогою слів: *проаналізувати, диференціювати, виокремити, протиставити, порівняти, категоризувати, зобразити схематично, знайти відповідність.*

Категорія оцінювання означає вміння оцінювати значення матеріалу. Критерії можуть визначатися самими студентами чи пропонуватися викладачем. Завдання на оцінювання формуються за допомогою дієслів: *оцінити, обрати найважливіше, встановити головне, порівняти, розсудити, відстояти (думку), рецензувати, критикувати, виправдати, дебатовати, аргументувати.* Категорія створення означає вміння створити власну структуру для формування узгодженого або функціонального цілого; реорганізувати елементи в новий шаблон або структуру шляхом генерування, планування або продукування. Завдання на створення формуються за допомогою слів: *створити, скласти, спланувати, розробити, сформулювати, написати.*

Таксономія Блума, особливо в оновленому вигляді, відіграє велику роль у теорії навчання. Вона важлива тому, що дозволяє правильно ставити цілі навчання, визначати оціночні інструменти, що адекватні цілям. Ця теоретична модель спрямована на практичну допомогу сучасному вчителю, який розуміє важливість завдання щодо формування та розвитку у здобувачів освіти навичок критичного мислення.

РОЗДІЛ 2

Експериментально-дослідне впровадження таксономії Блума на уроках інтегрованого курсу «Навчання грамоти» в умовах Нової української школи

2.1 Організація експериментального дослідження

На сучасному етапі розвитку освіти одним із стратегічних завдань Нової української школи є питання розвитку критичного мислення у молодших школярів. Проблема полягає в тому, що під час уроків недостатньо приділяється часу проблемним завданням, які сприяють формуванню вміння розуміти, аналізувати, синтезувати, узагальнювати, оцінювати, застосовувати навчальну інформацію. На нашу думку, шляхом постійного вправлення і за умови активного навчання можна досягти ефективного результату у виробленні в учнів здатності вільно і комунікативно доцільно висловлювати власну думку, переконливо її аргументувати та впевнено презентувати. Відтак, виникла потреба укласти систему методів і прийомів розвитку критичного мислення в учнів початкової школи відповідно до сучасної структури уроку.

Вивчення таксономії Блума як об'єкту науково-педагогічного аналізу, дозволило нам з'ясувати його сутність, переваги і недоліки, тому для підтвердження значущості даної категорії в процесі навчання молодших школярів у Новій українській школі виникла потреба в розробленні та реалізації експериментально-дослідного навчання. В основу експериментального

дослідження було покладено наукову **гіпотезу**: рівень очікуваних навчальних результатів молодших школярів підвищиться за умов:

- 1) урахування психологічних, педагогічних і дидактичних чинників, що впливають на процес розвитку критичного мислення у молодших школярів;
- 2) поєднання особистісно орієнтованого, компетентнісного та комунікативно-діяльнісного підходів для здійснення роботи з розвитку критичного мислення здобувачів освіти;
- 3) упровадження стратегії таксономії Блума з розвитку критичного мислення в учнів початкової школи відповідно до сучасної структури уроку;
- 4) дотримання принципів систематичності та неперервності у роботі з розвитку критичного мислення у молодших школярів.

Структура експериментального-дослідження передбачала 3 етапи такі, як констатувальний, формувальний, узагальнювальний. Кожен з них мав власну мету та напрямок реалізації. Розглянемо це детальніше.

Мета формувального експерименту полягає в укладанні системи методичних стратегій, прийомів розвитку критичного мислення у молодших школярів відповідно до сучасної структури уроку.

Мета експерименту передбачала виконання таких завдань:

- 1) обґрунтувати особливості використання методичних стратегій і прийомів розвитку критичного мислення молодших школярів з урахуванням комунікативно-діяльнісного та особистісно орієнтованого підходів;
- 2) виявити відповідність рекомендованих форм, методів і прийомів розвитку критичного мислення визначеним етапам структури уроку в початковій школі; апробувати інноваційну технологію розвитку критичного мислення молодших школярів;
- 3) визначити ефективність застосування пропонованої системи методів і прийомів розвитку критичного мислення в учнів початкової школи.

Дослідне навчання здійснювалось протягом трьох етапів:

I етап дослідження - **констатувальний**. Він відбувається у кількох напрямках:

1. Проведення діагностування з метою виявлення у молодших школярів уміння розуміти, аналізувати, синтезувати, узагальнювати, аргументовано та зв'язно доводити власну думку.

2. Організація анкетного опитування вчителів і учнів початкової школи з метою виявлення розуміння, як часто застосовують методи критичного мислення, і який результат від цих дій.

3. Створення авторської методичної стратегії розвитку критичного мислення у молодших школярів на уроках навчання грамоти за допомогою таксономії Блума.

4. Пропедевтична апробація розробленої системи методів і стратегій розвитку критичного мислення в учнів початкової школи.

II етап – **формувальний**, передбачає реалізацію авторської системи методичних стратегій розвитку критичного мислення молодших школярів, включаючи її коригування.

III етап – **узагальнювальний**, має на меті узагальнити кількісний та якісний аналіз результатів педагогічного експерименту, з'ясувати доцільність застосування таксономії Блума на уроках навчання грамоти, визначити правомірність гіпотези експериментального дослідження.

На кожному етапі робота над розвитком критичного мислення відрізнялася рівнем самостійності й активності учнів.

Перший етап дослідження – діагностування – проводився у період вересня-грудня 2019 року у 1 класах.

Експериментом було охоплено 59 учнів, із них: 29 учнів (1-А) експериментального класу і 30 учнів (1-В) контрольного класу. Як в експериментальному класі (ЕК), так і у контрольному класі (КК) на уроках застосовувалися методи, вправи, завдання, ігри, для діагностичної перевірки рівня сформованості критичного мислення у молодших школярів (Додаток А).

Для проведення дослідного навчання було визначено низку умов:

а) для чистоти та прозорості експериментального дослідження було обрано учнів, які мають приблизно однаковий рівень знань, умінь і навичок.

б) навчання у контрольних класах здійснювалося відповідно до методики Нової української школи;

в) кількість уроків у контрольних та експериментальних класах була однаковою;

г) діагностичні роботи наприкінці кожного етапу навчання проводилися і в експериментальних, і в контрольних класах за однакових умов, із дотриманням ідентичних критеріїв оцінювання.

Для проведення діагностування використовували різні види та форми робіт (тести, ситуації вибору, аналіз казок, тощо), характер яких дав змогу виявити рівень розвитку критичного мислення молодших школярів на основі педагогічних спостережень. Результати засвідчують, що учні експериментальних і контрольних класів мали приблизно однакову підготовку – 45% (Див. додаток Б).

Отже, спостереження за освітнім процесом, анкетування учителів переконують у тому, що доцільними у початковій школі є впровадження методів і стратегій критичного мислення, які мають на меті формування умінь аналізувати, синтезувати, узагальнювати та оцінювати навчальну інформацію, вміння дискутувати, аргументовано висловлювати свою думку на уроках навчання грамоти, що є важелем для формування мовної особистості.

З огляду на означене, вважаємо за доцільне розробити та впровадити стратегію розвитку критичного мислення молодших школярів за таксономією Блума на інтегрованих уроках «Навчання грамоти».

2.2. Стратегія розвитку критичного мислення молодших школярів в інтегрованому курсі «Навчання грамоти»

Сформуувати в учнів внутрішню потребу в мотивації до навчання, активізувати пізнавальний інтерес, виробити системне мислення, аргументовано висловлювати власну позицію цілком можливо шляхом впровадження ефективної стратегії розвитку критичного мислення починаючи з 1 класу.

Серед стратегій розвитку критичного мислення за таксономією Б. Блума в практиці найбільш поширеними є «Кубик Блума». Дана стратегія допомагає залучити до активної діяльності всіх без винятку учнів.

Кубик Блума має певний логічний алгоритм роботи (вказівки на кожній з граней). Розглянемо даний алгоритм більше детально:

1. Опишіть: описати зовнішній вигляд об'єкту в цілому.

– *Як це виглядає? Опиши колір, розмір, форму тощо.*

2. Порівняйте: додати нові характеристики об'єкта, про які згадали в процесі порівняння з іншими об'єктами.

– *На що це схоже? Від чого це відрізняється?*

3. Встановіть асоціації: дописати нові ознаки, які “висвітилися” в процесі нелінійного асоціативного мислення.

– *Що спадає вам на думку, коли ви думаєте про це?*

4. Проаналізуйте: опис складових елементів об'єкта у світлі загального сприймання та розуміння. Характеристика структури, будови, частини, окремої деталі того, що описується.

– *Скажіть, яким чином це зроблено? З яких частин складається? Вам не обов'язково це знати, ви можете це вигадати.*

5. Знайти застосування: описати, як це знадобиться в житті, кому, коли, в якому обсязі.

– *Яким чином це може бути застосовано? Як це використовується? Для кого це важливо?*

6. Запропонувати аргументи “за” або “проти”: опис власних суджень з приводу теми: це добре чи погано згідно з власними та колективними стандартами.

– *Як ви ставитеся до цього? Поясніть чому?*

У межах експериментально-дослідного навчання було розробити завдання, які мали на меті полегшити розгляд теми, сприйняття навчального матеріалу, виявити зацікавленість до спільної активної діяльності.

Для формулювання завдань або запитання для учнів початкової школи, можна використовувати не тільки ключові слова за таксономією Блума, а й ті, які несуть ту ж саму суть, але звучать по-іншому, наприклад:

1. Як це виглядає? Замість “Опиши це”.
2. На що це схоже, а від чого відрізняється? Замість “Порівняй це”.
3. Про що це змушує тебе думати? Замість “Які в тебе виникають асоціації?”.
4. З чого це зроблено? Замість “Проаналізуй це”.
5. Як би ти це використав? Замість “Знайди цьому застосування”.
6. Добре це чи погане? Чому? Замість “Наведи аргументи “за” та “проти” [6].

Нами були розроблені запитання даного виду для проведення пропедевтичної роботи на уроках з інтегрованого курсу «Навчання грамоти». Головним завданням є навчити учнів виділяти слова-ознаки, вирізняти предмети за якісними характеристиками. Відповідно до принципу наступності та перспективності такі види пропедевтичної роботи готують молодших школярів до вивчення прикметника в наступних класах.

Оскільки стратегія критичного мислення "Кубик Блума" універсальна, тому цю методичну структуру ми застосовували на етапі усвідомлення, закріплення та контролю знань, використовували не тільки як групову форму роботи, а як роботу в парі або для індивідуальних відповідей. Ця стратегія передбачає використання куба з написаними на кожній грані вказівки щодо напряму

мислення та письма. Пишемо на кожній грані одну з наступних указівок: опишіть це, порівняйте це, установіть асоціації, проаналізуйте це, знайдіть застосування цьому, запропонуйте аргументи за чи проти цього.

Застосовуючи дану стратегію, ми проводимо учнів крізь процес «кубування», пропонуючи їм викласти на папері власні думки на запропоновану тему протягом короткого часу (2-4 хвилини). Спочатку слід оголосити тему, а потім запропонувати дітям поміркувати та описати її, тобто розглянути уважно об'єкт та описати, що вони бачать, – колір, форму та інші ознаки. Зробивши спостереження, учні записують їх на папері протягом визначеного часу. Це повторюється для всіх завдань, зазначених на шести гранях куба. Використовуються всі аргументи – від логічних до безглузвих. Після того як письмове завдання виконане, учні діляться результатами своєї роботи. Після колективного, групового чи парного обговорення – взаємоперевірки відбувається оцінювання. Якщо виникає питання, його необхідно розв'язати.

Способи використання «Кубика Блума» на уроках з інтегрованого курсу «Навчання грамоти»:

1. Кожна група отримує кубик із завданнями на шести гранях і виконує письмово завдання в зошитах або на паперових листівках. При перевірці учні групи по черзі коментують відповіді. Оцінюється командна відповідь. Учитель може порадитися з учнями, щодо активності всіх членів групи при виконанні завдань.

2. Кожна група отримує кубик із завданнями на шести гранях, між членами групи розподіляються грані – завдання, 2-3 хвилини учні виконують завдання, потім в групі відбувається перевірка, доповнення або уточнення інформації. Колективне обговорення та взаємооцінювання.

3. Оголошується тема та коло запитань з теми. Учитель або учень підкидує кубик, яка грань випала, з неї і починається робота.

4. Під час проведення інтелектуальних конкурсів або змагань кожна тема має свій колір. Наприклад: зелений – глухі тверді приголосні звуки, червоний – дзвінки тверді приголосні звуки, блакитний – голосні звуки, фіолетовий – глухі м'які приголосні звуки, жовтий – дзвінки м'які приголосні звуки, синій – обирай сам. Кожна команда по черзі підкидує кубик, має 2-4 хвилини на обговорення запитання з даної теми. Колір може повторюватися по кілька разів [6].

Фрагмент уроку з інтегрованого курсу «Навчання грамоти».

Тема. Складання речень за малюнками

Мета: розширити словниковий запас учнів; удосконалити вміння складати словосполучення, речення; розвивати спостережливість, зв'язне мовлення, вміння порівнювати, критично мислити, розповідати за малюнком і про події з власного життя; виховувати старанність, інтерес до навколишнього середовища.

Обладнання: кубик Блума.

Етап уроку. Актуалізація знань учнів

- Групова робота, стратегія «Кубик Блума»

Кожна група усно обговорює відповіді, виконує письмово завдання в зошитах. Обирають відповідача з кожної грані при колективній перевірці завдань. Учасники групи уважно працюють при колективному обговоренні, доповнюють відповіді інших груп, виправляють помилки, пропонують свої варіанти.

Завдання для граней куба (Додаток А):

1. Назви слова зображені на малюнках, запиши їх.
2. Придумай речення до записаних слів.
3. Поясни, з якої букви пишуться імена.
4. Запропонуй речення, яке складається з 4 слів. Запиши їх.
5. Чому речення завжди пишеться з великої букви?

6. Поділись. Склади речення вживаючи слова, які починаються з приголосного звуку.

Застосовуючи цю стратегію, ми здійснювали перехід від менш складних завдань (з точки зору мисленнєвої діяльності) до більш складних.

Отже, стратегію можна застосувати на всіх стадіях уроку, але краще на стадії актуалізації та рефлексії. «Кубик Блума» варто застосовувати до розгляду чогось, що учні добре знають, тому, необхідно дуже ретельно ставитись до обрання теми. Тобто тема повинна визначити коло питань, на які доведеться відповідати. «Кубик Блума» є універсальною стратегією для розвитку критичного мислення молодших школярів, яка дозволяє на високому рівні якісно оволодівати механізмами аналізу, синтезу, узагальнення і оцінювання.

Ефективність дослідного навчання перевірялася методом діагностики, шляхом виконання учнями 1 класів контрольних вправ і завдань, після перевірки яких ми одержали інформацію про фактичні знання учнів і пересвідчилися у продуктивному розвитку в них критичного мислення. Контрольні зрізові роботи проводилися як в експериментальних, так і в контрольних класах, критеріями оцінювання яких були високий, достатній, середній та низький рівні формування критичного мислення (табл. 2.1.).

В основу критерій оцінювання сформованості критичного мислення було покладено узагальнені вимоги нормативного документу [15, 16].

Таблиця 2.1

Критерії оцінювання сформованості критичного мислення молодших школярів

Рівень	Критерії навчальних досягнень
Високий	Учень проявляє самостійність у роботі з навчальною інформацією, уміє працювати з проблемними запитаннями, намагається обґрунтувати свої думки, позиції впевнено, переконливо, аргументовано.

Достатній	Учень засвідчує прагнення до знаходження кращих варіантів вирішення завдань, якщо вчитель спрямовує пошукову діяльність, бере у ній участь, але власну ініціативу
Середній	Учень репродуктивно відтворює навчальну інформацію, відстоює свої думки, якщо відчуває підтримку, здатен помічати помилкові судження, проте лише в окремих випадках проявляє протистояння до чужих думок.
Низький	Учень висловлює власну думку тоді, коли відчуває зацікавленість навчальним матеріалом, засвідчує повну залежність від думок інших, боїться висловлювати свої думки.

Для визначення ефективності застосування методів, вправ, завдань, ігор та проведення уроків з розвитку критичного мислення було проведено діагностичну роботу, результати якої відображають рівень сформованості критичного мислення. Аналіз результатів діагностичної роботи ми засвідчили у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2.

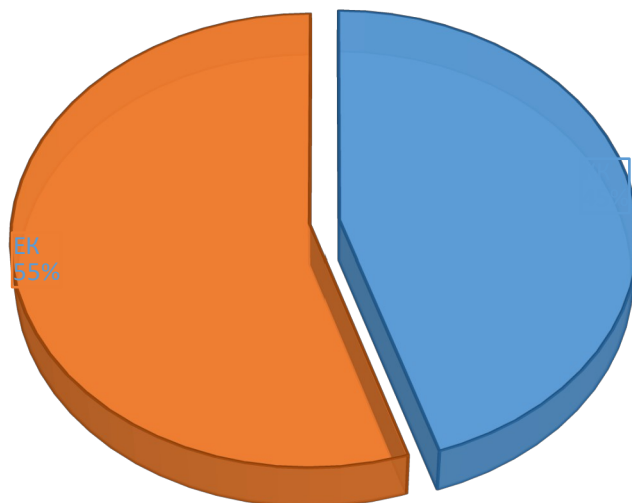
Результати експериментального навчання за таксономією Блума

Клас		Кількість учнів	Рівні сформованості умінь і навичок критичного мислення у молодших школярів, у %			
			Високий	Достатній	Середній	Низький
1-А	ЕК	29	33	30	15	22
1-В	КК	30	20	26	28	26

Порівнявши одержані результати контрольних робіт, засвідчило наступне, молодші школярі експериментальних класів успішно виконали контрольні вправи та завдання, продемонструвавши переважно високий та достатній, а також середній рівень знань. Крім того, у роботах учнів контрольних класів спостерігалися помилки, зумовлені здебільшого невмінням аналізувати і узагальнювати навчальну інформацію, виділяти у ній ключові аспекти, аргументовано висловлювати власну думку. За нашими спостереженнями, у процесі експериментально-дослідного навчання кращі учні виявляли високу активність, слабші, хоч і припускалися помилок під час виконання завдань, але у них з'явився інтерес до навчання, мотивація до вивчення навчального матеріалу.

Запропоновані завдання та вправи активізували творчу пізнавальну діяльність учнів, сприяли формуванню критичного мислення, вміння оцінювати якісні характеристики, вирізняти основні і другорядні ознаки, розвивали словниковий запас взагалі.

РІВЕНЬ СФОРМОВАНOSTІ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Як бачимо, рівень сформованості критичного мислення молодших школярів в експериментальних класах становить 55 %, в контрольних – 45 %. Відтак, рівень сформованості критичного мислення в експериментальних класах вищий, ніж у контрольних, на 10 %, що свідчить про ефективність укладеної стратегії розвитку критичного мислення молодших школярів. Педагогічний експеримент підтвердив необхідність використання таксономії Б. Блума на інтегрованих уроках «Навчання грамоти».

Отже, за нашими спостереженнями, у процесі експериментально-дослідного навчання кращі учні виявляли високу активність, слабші, хоч і припускалися помилок під час виконання завдань, але у них з'явився інтерес до навчання, мотивація до вивчення навчального матеріалу. Запропоновані види роботи сприяли створенню емоційної сфери на уроках, дозволило спрогнозувати індивідуальну траєкторію навчання. Педагогічний експеримент підтвердив необхідність пошуку нових шляхів для розвитку критичного мислення у молодших школярів. Можемо зробити висновок про ефективність

та доцільність запропонованих вправ, підтвердити робочу гіпотезу експериментального дослідження.

ВИСНОВКИ

У результаті проведення експериментально-дослідного навчання було зроблено такі висновки:

1. Одним зі стратегічних завдань розвитку сучасної педагогічної науки, визначених у Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті є раціональне використання потужного потенціалу інноваційних засобів навчання в освіті з метою удосконалення змісту і форм організації навчання.

Аналіз науково-методичної літератури з проблеми дослідження, дало наукове підґрунтя, про це свідчать праці американських, європейських та вітчизняних науковців, таких як Б. Блума, Д. Брунера, Дж. Керола, С. Сполдінга, Д. Хамбліна, Ю. Бабанського, В.Беспалька, П. Гальперина, Н. Щуркової,

А. Алексюка, В. Бондаря, В. Лозової, І. Підласого, А. Фурмана та ін.

З огляду на зазначене, стверджуємо, що в зарубіжній та вітчизняній педагогічній теорії і практиці накопичено достатній матеріал щодо використання стратегій критичного мислення в освітньому процесі початкової школи. Водночас практика переконує, що вчителі недостатньо використовують стратегію критичного мислення на практичному рівні, зокрема в процесі формування сучасної мовної особистості молодшого школяра.

2. З'ясовано сутність проблеми використання таксономії Блума у науковому вимірі педагогічної освіти. Представлена система формулювання і впорядкування навчальних цілей повною мірою надає чітке уявлення про результати навчальної діяльності учнів початкової школи. Засобом такого узагальнення вчитель має фактично інструкції до прогнозування взаємодії з молодшими школярами, може передбачити свій стиль викладання, обрати доцільні методи та прийоми, якісні вправи та завдання. На даному етапі розвитку освіти в цілому таксономія Блума є актуальною у використанні на уроках з української мови для формування і розвитку критичного мислення в

учнів. Хоча аналіз джерел вказував на те, що таксономія Блума свого часу не була ефективно використана.

3. Досліджено психолого-педагогічну складову таксономії Блума. В основу таксономії Блума входить те, що вона налічує шість рівнів розумових навичок. Вони розташовані від найпростішого до найскладнішого: запам'ятовування, розуміння, використання, аналіз, оцінювання і створення. Для того, щоб організувати певний навчальний матеріал через шість названих елементів засвоєння (знання - розуміння - застосування - аналіз - синтез - оцінка), потрібно здійснити детальний аналіз його структури, визначити послідовність вивчення, співвіднести кожний елемент змісту з усіма елементами засвоєння.

Використання чіткої, впорядкованої системи цілей навчання дуже важливе для побудови навчального процесу, з огляду на це, складена матриця цілей повинна відповідати всім рівням когнітивних процесів. Таке планування уроків має переваги. Слід зауважити, що процес розв'язування завдання відповідного рівня передбачає залучення навичок мислення усіх попередніх рівнів, тобто при розв'язуванні вправи, яка передбачає аналіз матеріалу, здобувач освіти обов'язково демонструє розуміння матеріалу, дає оцінку та використовує на практиці.

4. Розроблено та організовано експериментально-дослідне впровадження таксономії Блума в навчанні молодших школярів в умовах Нової української школи. Для проведення діагностування використовували різні види та форми робіт, характер яких дав змогу виявити рівень розвитку критичного мислення молодших школярів на основі педагогічних спостережень. Результати засвідчують, що учні експериментальних і контрольних класів мали приблизно однакову підготовку – 45%. Доцільним було у початковій школі впровадження стратегії критичного мислення із застосуванням таксономії Блума, яка дала змогу якісно сформувати вміння аналізувати, синтезувати, узагальнювати та оцінювати навчальну інформацію, вміння дискутувати, аргументовано

висловлювати свою думку на уроках української мови, що є важелем для формування мовної особистості.

5. Перевірено ефективність пропонованої системи методів і стратегій розвитку критичного мислення в учнів початкової школи за допомогою педагогічного експерименту. Рівень сформованості критичного мислення молодших школярів в експериментальних класах становить 55 %, в контрольних – 45 %. Відтак, рівень сформованості критичного мислення в експериментальних класах вищий, ніж у контрольних, на 10 %, що свідчить про ефективність укладеної стратегії розвитку критичного мислення молодших школярів. Педагогічний експеримент підтвердив необхідність використання таксономії Бенджаміна Блума на уроках навчання грамоти.

6. Проаналізовано отримані результати педагогічного експерименту. У процесі експериментально-дослідного навчання кращі учні виявляли високу активність, слабші, хоч і припускалися помилок під час виконання завдань, але у них з'явився інтерес до навчання, мотивація до вивчення навчального матеріалу. Педагогічний експеримент підтвердив необхідність пошуку нових шляхів для розвитку критичного мислення у молодших школярів.

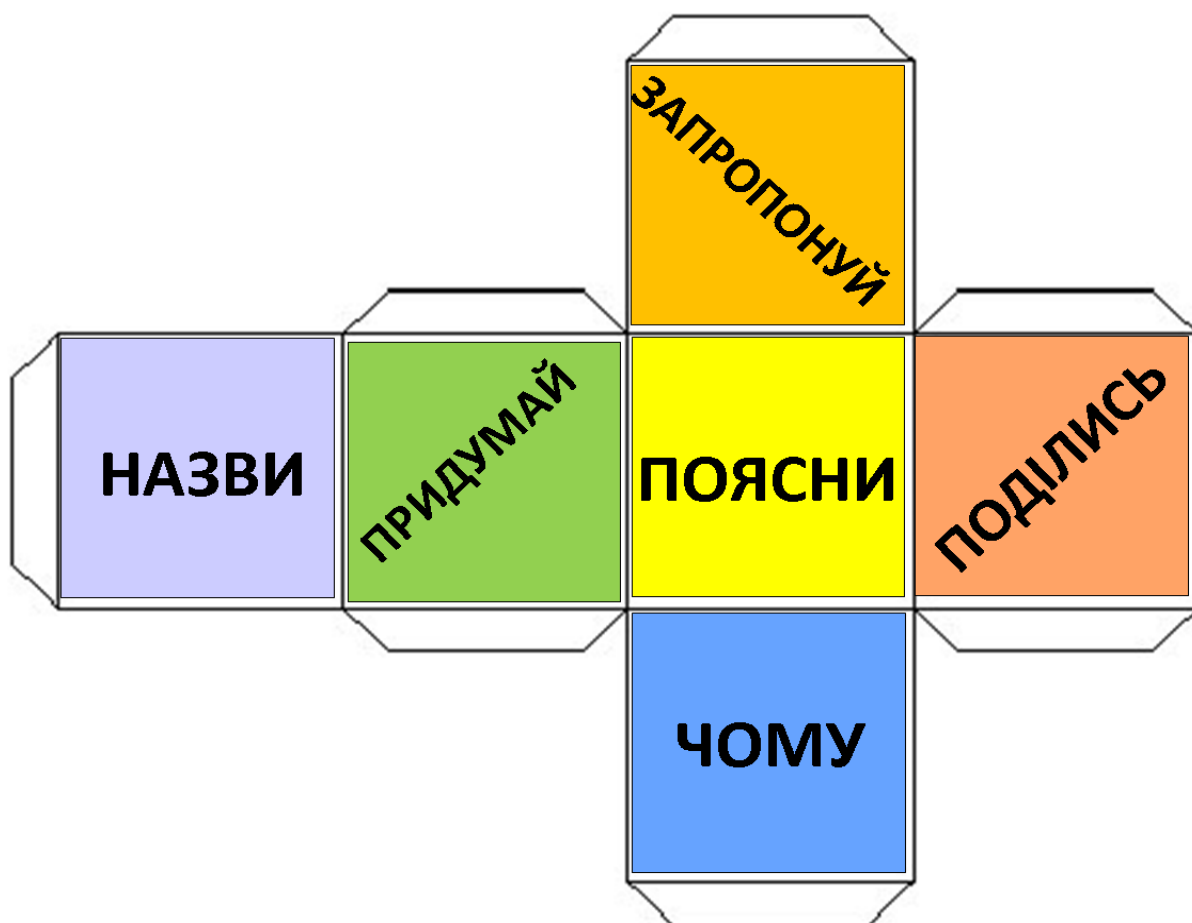
Проведене дослідження, безумовно, не вичерпує всіх аспектів проблеми таксономії Блума та її вплив на розвиток критичного мислення у молодших школярів. Перспективними можуть бути дослідження технології розвитку критичного мислення учнів шляхом інтегрованої реалізації змістової ліній інших освітніх галузей початкової школи.

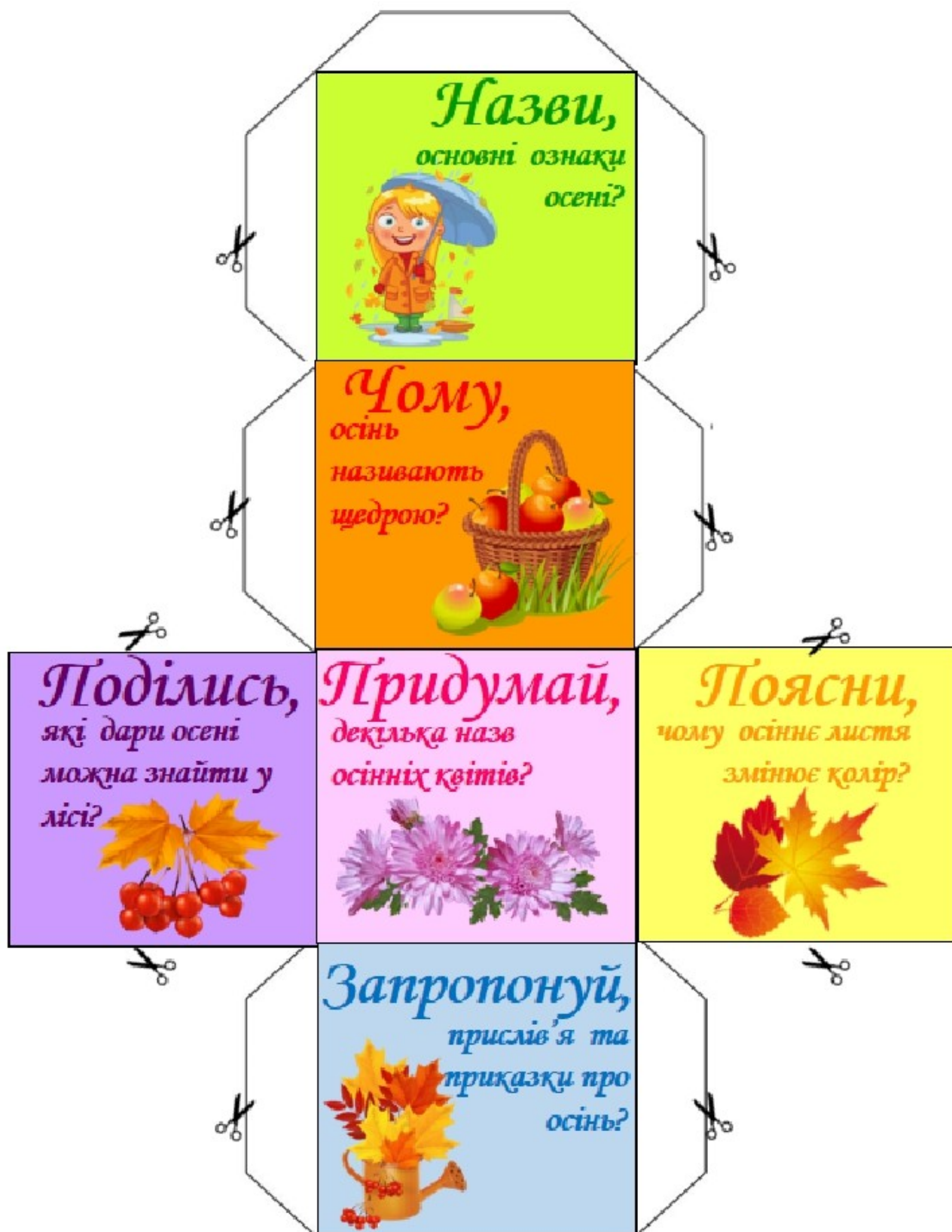
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

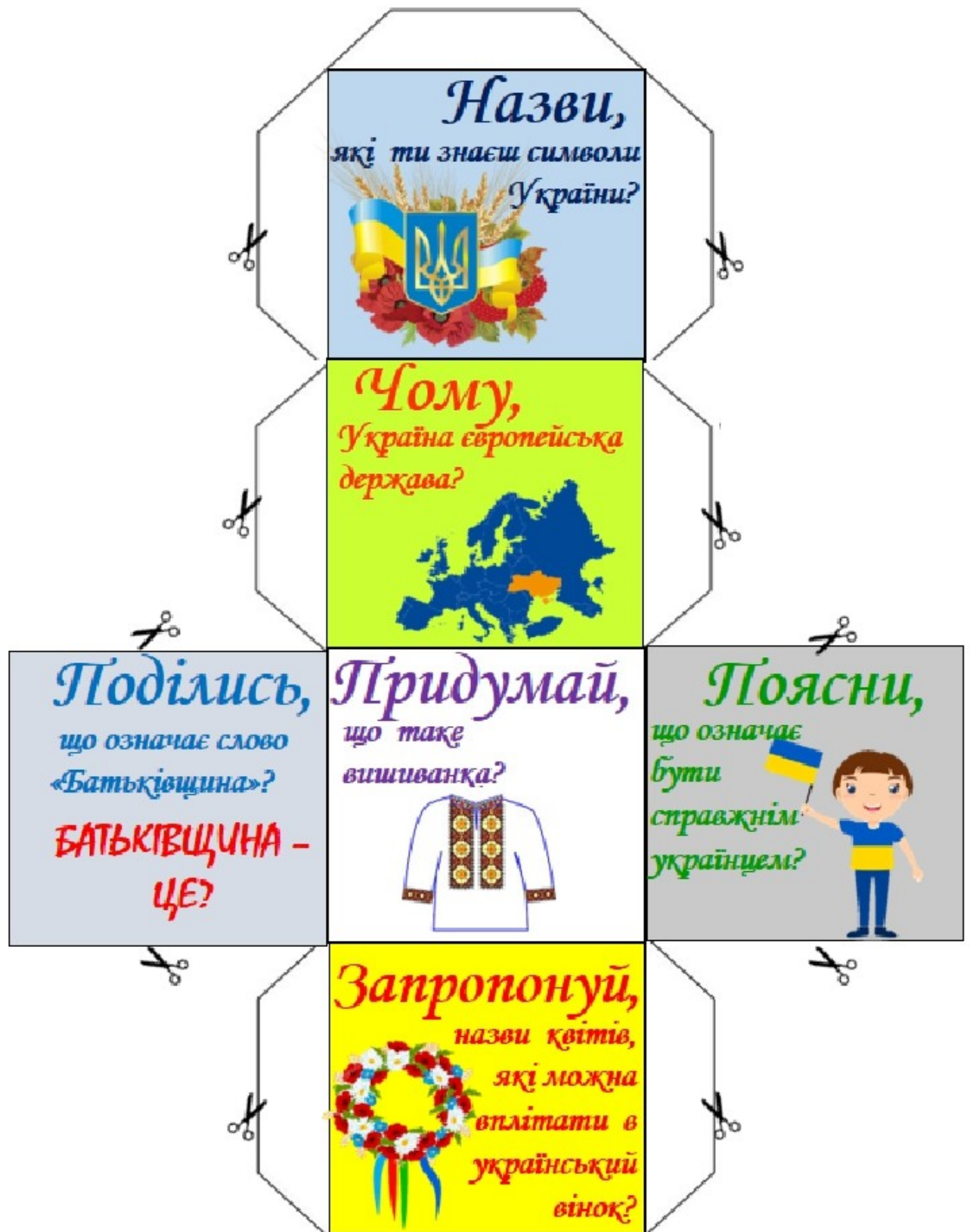
1. Anderson, L. & Krathwohl, D. R. A Taxonomy for Learning, Teaching and Assessment: A revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives. – New York: Longman, 2001. – 336 p.
2. Bloom B. S. Taxonomy of educational objectives: The classification of educational goals. – New York: Longman, 1984. – 207 p.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К. : Ірпінь: ВТФ «Перун», 2001. – 1440 с.
4. Гупан Н. Формування критичного мислення учнів у процесі навчання прав людини / Н. Гупан, О. Пометун // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи : збірник наукових праць / Уманський держ. пед. ун-т ім. П. Тичини. – Умань, 2008. – № 27.
5. Гусєва В.О. Шляхи практичного розвитку критичного мислення учнів початкових класів. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми 2012. № 30. С. 114 – 120.
6. Клустер Д. Що таке критичне мислення? / Девід Клустер // Перемена. – 2001. – № 4. – С. 5-13.
7. Коменський Я. Велика дидактика / Коменський Я. А. – К., 1940. – 247 с.
8. Малафіїк І.В. Дидактика новітньої школи: Навчальний посібник / І.В. Малафіїк. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2014. – 632 с.
9. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка / Н. Є. Мойсеюк. – К., 2003. – 615 с.
10. О. Г. Марченко. – Х. : Вид. група «Основа»: «Тріада +», 2007. – 160 с. – (Б-ка журн. «Управління школою». Вип. 10 (58)).
11. Пальчевський С. С. Педагогіка: Навч. посіб. - К.: Каравела, 2007. - 576 с.
12. Пометун О. Основи критичного мислення / О. Пометун, Л. Пилипчатіна, І. Сущенко, І. Баранова. – Т. : Навчальна книга – Богдан, 2010. – 74 с.

13. Системний підхід у теорії і практиці навчання : Моногр. / І. В. Малафійк; Рівнен. держ. гуманіт. ун-т. - Рівне, 2004. - 440 с. - Бібліогр.: с. 428-437. – укр.
14. Технології розвитку критичного мислення учнів /А.Кроуфорд, В. Саул, С. Метьюз, Д. Макінстер; [наук. ред., передм. О.І.Пометун. Київ : Плеяда, 2006. 220 с.
15. Типова освітня програма для закладів загальної середньої освіти під керівництвом О.Я. Савченко [Чинна від 2018.22.02] Київ: Колегія МОН України, 2018. 57 с.
16. Типова освітня програма для закладів загальної середньої освіти під керівництвом Р.Б. Шияна [Чинна від 2018.22.02] Київ: Колегія МОН України, 2018. 84 с.
17. Тягло О. В. Критичне мислення : навч. посіб. / О. В. Тягло. – Х. : Основа, 2008. – 189 с.
18. <https://www.slovnyk.ua/index.php?sword=%D1%82%D0%B5%D1%85%D0%BD%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F>
19. https://stud.com.ua/46405/pedagogika/pedagogichna_tehnologiya
20. <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2017/11/NUSH-poradnyk-dlya-vchytelya.pdf>

ДОДАТОК А
Шаблони кубика Блума

ДОДАТОК Б

Методики діагностування молодших школярів на вияв сформованості критичного мислення

1.1 Методика розуміння оповідань: змісту, сенсу, моралі

Мета: дослідження рівня розвитку моральних суджень дітей 5–7 років.

Інструкція: «Уважно послухай оповідання і перекажи його. Скажи, в чому тут справа, чому вчить це оповідання, в чому сенс цього оповідання?» Повторити завдання, звертаючи увагу дитини на кожну фразу, смислову частину розповіді. Після прочитання кожного оповідання учитель ставить дитині запитання на розуміння змісту і сенсу почутого.

Запитання до оповідання «Лев і миша»:

- ✓ Це оповідання про добро або про зло?
- ✓ А хто кому зробив добро? А яке добро? Чому?
- ✓ Чому лев відпустив мишку?
- ✓ Чому лев засміявся?
- ✓ Чому вчить це оповідання? Є оповідання, які вчать не брехати, не красти, а це чому вчить?

Лев і миша

Лев спав. Миша пробігла по його тілу. Він прокинувся і зловив її. Мишка стала просити, аби він відпустив її, і пообіцяла зробити йому теж добро. Лев голосно засміявся і відпустив її.

Потім мисливці зловили лева і прив'язали його мотузкою до дерева. Мишка почула левове гарчання, прибігла, перегризла мотузку і врятувала лева

1.2 Гра «Складання речень»

Мета: діагностика творчого образного мислення дітей 5–7 років.

Дітям пропонується три слова, не пов'язані між собою за сенсом, наприклад «озеро», «олівець», «ведмідь». Дається завдання: склади якомога більше речень, які б обов'язково включали всі ці три слова (можна змінювати

кількість і відмінок цих слів, а також використовувати інші слова). Треба попередити випробуваних, що час виконання завдання обмежений – 10 хв.

Відповіді дітей можуть бути банальними: «Ведмідь викинув олівець в озеро», а можуть бути і складними, з уведенням нових об'єктів: «Хлопчик узяв олівець і намалював ведмедя, який ловив рибу в озері». Відповіді можуть бути і по-справжньому творчими, цікавими: «Хлопчик, тонкий, як олівець стояв біля озера, яке ревіло, як ведмідь».

Ця гра розвиває здатність встановлювати зв'язки між предметами і явищами, творчо мислити, створювати нові цілісні образи з розрізнених предметів.

Якщо дитина працює індивідуально, то вчитель теж повинен придумати речення з даних слів і показати дитині, які ще можуть бути зв'язки між цими предметами. При груповій формі роботи важливо вислухати всі придумані дітьми речення. Слід обов'язково заохотити малюків, що придумали найоригінальніші речення. Але ще важливішим є розгорнуте обґрунтування, чому саме та або інша відповідь подобається або не подобається, цікава чи ні.

Можна порекомендувати наступні групи слів для виконання даного завдання:

- річка, ручка, собака;
- дерево, тигр, людина;
- міст, людина, зошит і ін.

1.3 Діагностика процесу узагальнення

Підготовка дослідження. Підготувати 10 таблиць розміром 12×12 см, поділених на 4 квадрати, в кожному квадраті зображений предмет, 3 предмети можна об'єднати за істотною ознакою, а 4-ий – зайвий.

Проведення дослідження. Проводять індивідуально з дітьми 5–7 років. Дитині показують по одній таблиці і говорять: «Подивись, тут намальовані 4 предмети, три з них підходять один одному, а четвертий – зайвий. Який зайвий і чому? Як можна разом назвати три предмети?».

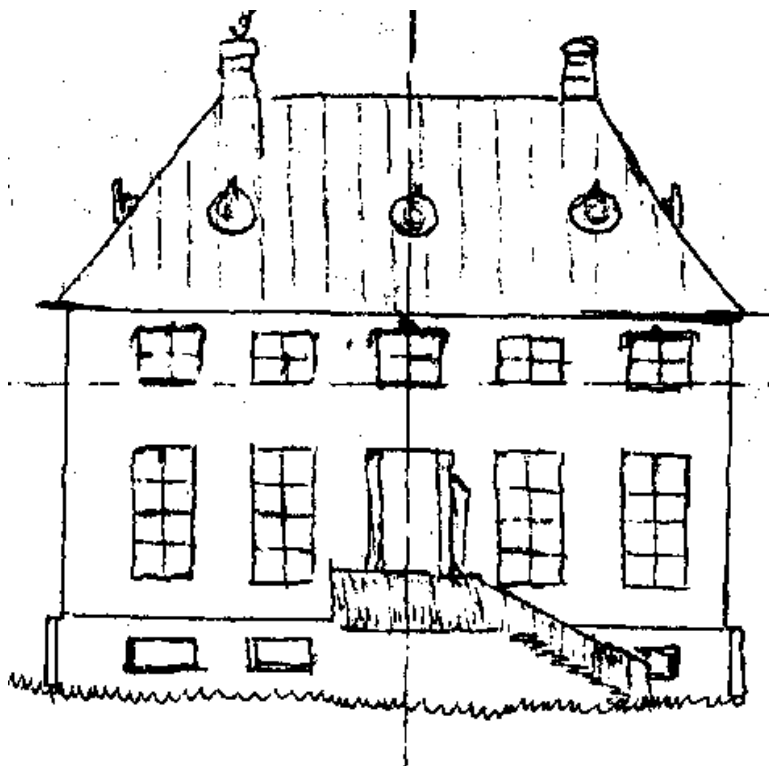
Обробка даних. Аналізують особливості узагальнення предметів дитиною: чи узагальнює вона за понятійною ознакою чи робить узагальнення на підставі уявлень про одночасну участь предметів у життєвих ситуаціях. Виявляють уміння підбирати узагальнююче слово до групи предметів.

1.4 Діагностика сформованості процесів синтезу

(складання розрізних фігур і картинок)

Мета дослідження. Виявлення якості сформованості наочно-дієвого і наочно-образного мислення, комбінаторних здібностей, здатності співвідношення частини і цілого і їх просторової координації, тобто дослідження можливостей синтезу на предметному рівні.

Устаткування. Картинки із зображенням знайомих дітям предметів, які розрізають на 2, 3, 4 частини по вертикалі і горизонталі (мал.1).

Мал.1. Картинка для розрізання по вертикалі і горизонталі

Інструкція. Склади, будь ласка, з цих частин предмет. Дивися уважно, не поспішай.

Процедура виконання. Частини кладуть так, щоб їх потрібно було не просто зрушити, а спочатку перевернути. Дитині послідовно пропонується

відтворити ціле з частин. У всіх випадках фігури, які повинна скласти дитина, не називають.

ДОДАТОК В

Кодекс академічної доброчесності здобувача вищої освіти Херсонського державного університету

Я, Поліновська Єлизавета Юріївна, учасниця освітнього процесу Херсонського державного університету, **УСВІДОМЛЮЮ**, що академічна доброчесність – це фундаментальна етична цінність усієї академічної спільноти світу.

ЗАЯВЛЯЮ, що у своїй освітній і науковій діяльності **ЗОБОВ'ЯЗУЮСЯ**:

– дотримуватися:

- вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів університету, зокрема Статуту Університету;
- принципів та правил академічної доброчесності;
- нульової толерантності до академічного плагіату;
- моральних норм та правил етичної поведінки;
- толерантного ставлення до інших;
- дотримуватися високого рівня культури спілкування;

– надавати згоду на:

- безпосередню перевірку курсових, кваліфікаційних робіт тощо на ознаки наявності академічного плагіату за допомогою спеціалізованих програмних продуктів;
- оброблення, збереження й розміщення кваліфікаційних робіт у відкритому доступі в інституційному репозитарії;
- використання робіт для перевірки на ознаки наявності академічного плагіату в інших роботах виключно з метою виявлення можливих ознак академічного плагіату;

– самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного й підсумкового контролю результатів навчання;

– надавати достовірну інформацію щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації;

– не використовувати результати досліджень інших авторів без використання покликань на їхню роботу;

– своєю діяльністю сприяти збереженню та примноженню традицій університету, формуванню його позитивного іміджу;

– не чинити правопорушень і не сприяти їхньому скоєнню іншими особами;

– підтримувати атмосферу довіри, взаємної відповідальності та співпраці в освітньому середовищі;

– поважати честь, гідність та особисту недоторканність особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову належність, релігійні й політичні переконання;

– не дискримінувати людей на підставі академічного статусу, а також за національною, расовою, статевою чи іншою належністю;

– відповідально ставитися до своїх обов'язків, вчасно та сумлінно виконувати необхідні навчальні та науково-дослідницькі завдання;

– запобігати виникненню у своїй діяльності конфлікту інтересів, зокрема не використовувати службових і родинних зв'язків з метою отримання нечесної переваги в навчальній, науковій і трудовій діяльності;

– не брати участі в будь-якій діяльності, пов'язаній із обманом, нечесністю, списуванням, фабрикацією;

– не підроблювати документи;

– не поширювати неправдиву та компрометуючу інформацію про інших здобувачів вищої освіти, викладачів і співробітників;

– не отримувати і не пропонувати винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг або здійснення впливу на зміну отриманої академічної оцінки ;

– не залякувати й не проявляти агресії та насильства проти інших, сексуальні домагання;

– не завдавати шкоди матеріальним цінностям, матеріально-технічній базі університету та особистій власності інших студентів та/або працівників;

– не використовувати без дозволу ректорату (деканату) символіки університету в заходах, не пов'язаних з діяльністю університету;

– не здійснювати і не заохочувати будь-яких спроб, спрямованих на те, щоб за допомогою нечесних і негідних методів досягати власних корисних цілей;

– не завдавати загрози власному здоров'ю або безпеці іншим студентам та/або працівникам.

УСВІДОМЛЮЮ, що відповідно до чинного законодавства у разі недотримання Кодексу академічної доброчесності буду нести академічну та/або інші види відповідальності й до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення принципів академічної доброчесності.

12.11 2020

Є. Ю. Поліновська